

Motion till riksdagen

1989/90:A5

av Carl Bildt m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:59 Den sjätte semesterveckan

1. Sammanfattning

Regeringens förslag att förlänga den lagstadgade semestern till sex veckor bör avvisas av riksdagen.

En grundläggande princip i ett fritt samhälle är att de enskilda individerna i så stor utsträckning som möjligt själva skall bestämma över sina egna förhållanden. När den lagstadgade semestern en gång infördes motiverades detta med arbetstagarnas behov av vila och rekreation. I dag är förhållandena på arbetsmarknaden mycket annorlunda. Alla är genom den nuvarande lagen tillförsäkrade fem veckors semester – en del grupper har dock genom avtal tillförsäkrat sig rätten till något längre semester.

Det föreligger inga giltiga skäl för riksdagen att lagstadga om utökad semester. En sådan lagstiftning skulle innebära att de enskilda individernas rätt att bestämma över sin arbetstid kränks. Regeringen visar inte heller förtroende för arbetsmarknadens parter.

Arbetstidsförkortning i form av t.ex. utökad semester kan genomföras enbart som ett resultat av produktivitetssökningar eller löneminskningar. Produktivitet utvecklingen i Sverige är nu mycket dålig. Att införa ytterligare en semestervecka motsvarar ca två procent av BNP.

Det är oansvarigt av regeringen att lägga förslag om en sjätte semestervecka. Genomförs förslaget kommer det att öka inflationstrycket och försämra svensk konkurrensförmåga. Sverige bör inte kollektivt bevilja sig själv mer ledighet.

2. Inledning

Under valrörelsen 1988 torgförde socialdemokraterna ett antal s.k. vallöften. Ett löfte var att under kommande mandatperiod förlänga den lagstadgade semestern. Nu lägger regeringen fram det formella förslaget.

I en kommentar till ett av de oklara inslagen i finansplanen framhöll finansministern att åtstramningsåtgärder kunde komma att sättas in, och att det inte var säkert att de utlovade reformerna skulle genomföras. Det är mot den bakgrunden svårt att förstå att propositionen över huvud taget lagts på riksdagens bord innan regeringen försökt ta sig samman för att försöka utforma en ekonomisk politik ens för det närmaste året.

Regeringen har också svårt att förklara vad som konstituerar ett vallöfte. Beträffande den sjätte semesterveckan uppträdde regeringen svekfullt redan under valrörelsen 1988. Regeringen försökte framställa den sjätte semesterveckan som en gåva från socialdemokraterna – en förmån utan kostnad. Sanningen – vilket socialdemokraterna mycket väl visste – är att varje arbetstidsförkortning måste betalas. Det finns en relation mellan arbetad tid och levnadsstandard.

3. Förutsättningarna för arbetstidsförkortning

Den arbetade tiden har, i Sverige liksom i andra industriländer, sjunkit under hela 1900-talet. Det är en naturlig följd av ökad levnadsstandard. När en person får bättre materiella förhållanden väljer hon eller han att använda en del av denna köpkraft till att "köpa" fritid. Förbättrade levnadsförhållanden gör det också möjligt för individen att fylla fritiden med olika slags aktiviteter, vilket i sin tur gör fritiden mera attraktiv.

Grunden för arbetstidsförkortning är således förbättrad levnadsstandard. För att nå detta krävs ökad produktivitet, d.v.s. att samma mängd varor och tjänster kan produceras med mindre insatser av arbetskraft och kapital. En rad faktorer medverkade till att Sverige och andra västländer under efterkrigstiden kunde uppvisa en snabb produktivitetsökning under många år. Detta höjde den svenska levnadsstandarden och den arbetade tiden kunde sänkas.

Minskad arbetstid har åstadkommit genom lagstiftning, avtal och enskilda individers beslut. Lagstiftningen innebar i många fall en anpassning till rådande trender.

Produktivitetsutvecklingen i den svenska ekonomin är dålig. Detta erkänner även regeringen i årets finansplan där det konstateras att produktivitetsförbättringen halverades under 1980-talet i jämförelse med 1970-talet. Produktivitetsökningen för hela 1980-talet var mindre än tio procent. Inför 1990 beräknar regeringen att produktivitetsökningen i den svenska ekonomin skall uppgå till endast 1,5 procent. Det finns anledning att frukta att inte ens denna modesta produktivitetsökning kommer till stånd.

Löntagarna ställer berättigade krav på höjd levnadsstandard. För närvarande pågår upptakten till en lönerörelse där löntagarorganisationernas krav är mycket höga – mycket högre än den förväntade produktivitetsökningen. Regeringen hotar i finansplanen med åtgärder mot de höga löneökningarna. Ökad semester kan i ekonomiskt hänseende betraktas på samma sätt som ökad lön – det ökar företagets kostnader och försämrar konkurrenskraften.

4. De ekonomiska konsekvenserna av förlängd semester

Regeringen avgav sitt vallöfte utan att invänta de utredningar om arbetstid och semester som den själv tillsatt. I själva verket var det socialdemokratiska löftet om en sjätte semestervecka enbart ett resultat av partitaktiska överväganden – regeringen ville presentera "reformer" under valrörelsen.

Både 1986 års semesterkommitté och arbetstidskommittén lagt har fram sina betänkanden. Dessa är nu föremål för remissbehandling – en remissom-

gång som är i det närmaste meningslös eftersom regeringen inte ens velat invänta remissvaren.

Trots att de socialdemokratiska utredningsmajoriteteterna anpassat utredningarnas slutsatser till regeringens vallöften genomfördes beräkningar som delvis belyser konsekvenserna av regeringens förslag.

Mot. 1989/90
A5

4.1 Produktionsbortfall

Arbetstidsutredningen beräknar att införandet av en sjätte semestervecka motsvarar en sänkning av BNP med ca två procent. Det motsvarar, med regeringens egna bedömningar i finansplanen, hela den beräknade tillväxten för 1990.

Regeringen vill införa den sjätte semesterveckan över en treårsperiod. Det innebär att en stor del av ekonomins årliga tillväxt måste användas för att förlänga semestern för 60 procent av arbetskraften. Den förlängda semestern skulle medföra en minskad produktionstillväxt på 24 miljarder kronor varje år när den är helt införd.

Semesterkommittén har dessutom beräknat att den förlängda semestern motsvarar ungefär två procent av lönesumman utslagen på hela arbetsmarknaden. Eftersom semestervillkoren varierar mellan olika sektorer kommer emellertid kostnaderna att öka betydligt mera inom den privata sektorn – där räknar utredningen med att kostnaden blir ca 2.6 procent av lönesumman.

Detta är en kostnadsökning som skulle komma samtidigt som lönekraven är mycket höga och den svenska industrin börjar få avsättningsproblem. Om semesterförlängningen genomförs kan den sammanfalla med att den svenska ekonomin är inne i en akut kostnadskris.

4.2 Kompensationskrav

Semestrarnas längd varierar mellan olika avtalsområden. Inom offentlig sektor finns många anställda som redan har sex veckors semester eller längre. Inom den statliga sektorn (exkl undervisningsväsendet) har t.ex. ca 92 procent redan mer än fem veckors semester.

Dessa semestervillkor har de statsanställda inte fått gratis. Deras fackliga organisationer har vid olika tillfällen medvetet valt förlängd semester framför löneökningar. Även om de statligt anställda ursprungligen, när de saknade förhandlingsrätt, hade längre semester än t.ex. privatanställda, hade deras organisationer 1978 möjlighet att "byta ut" hela eller delar av semesterökningen mot löneökningar. De, liksom andra grupper, valde då att låta ökningen av den lagstadgade semestern till fem veckor motsvaras av en ökning av semestern även för sina medlemmar.

Därför är det också naturligt att de fackliga organisationer som redan har många medlemmar med sex veckors semester kommer att kräva antingen en förlängning till sju veckor eller längre, eller kompenserande löneökningar. Konsekvenserna av regeringens förslag skulle, om det genomförs, således bli bl.a. ytterligare ökad inflation.

5. Flexibla arbetsvillkor

Mot. 1989/90

A5

Regeringen hävdar att det är en rättvisefråga att förlänga den lagstadgade semestern. Enligt vår mening är det emellertid inte fråga om att skapa "rättvisa" utan snarare ett uttryck för den socialistiska strävan efter likformighet i samhället.

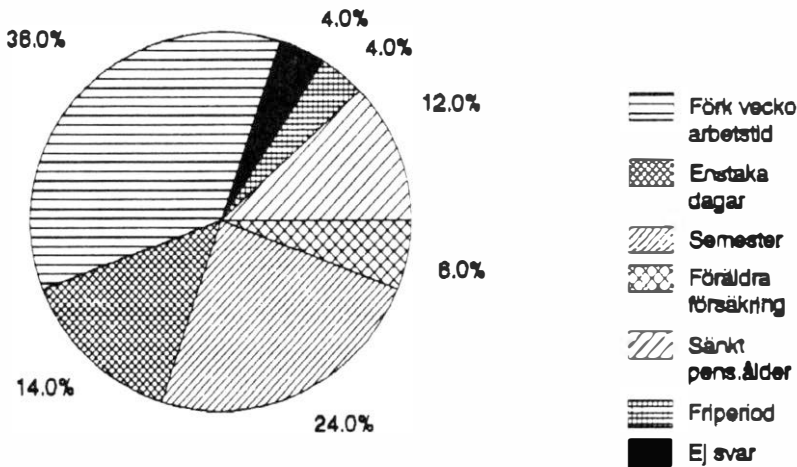
TCO har i sitt remissvar framhållit:

Det är svårt att hävda att varje skillnad i semesterns längd i sig utgör en orättvisa. Som en konsekvens av de fria och direkta förhandlingarna på arbetsmarknaden uppkommer skillnader i lönenivåer och allmänna anställningsvillkor.

Socialdemokraterna försöker också framställa införandet av en sjuätte semestervecka som ett svar på ett brett folkligt krav. Det är knappast sant. Arbets-tidskommittén undersökte allmänhetens preferenser. Ett resultat redovisas i nedanstående diagram.

Diagram

Hur man vill förkorta sin egen arbetstid

Källa: Arbetstidskommittén

Det är således fler som vill minska arbetstiden varje vecka, i form av minskad daglig arbetstid eller genom att minska arbetstiden en veckodag, än som vill ha förlängd semester om det skulle finnas utrymme för arbetstidsförkortningar.

Detta innebär självfallet inte att statsmakterna borde besluta om någon annan slags arbetstidsförkortning i stället för en semesterförlängning.

Inget alternativ till minskad arbetstid skulle tillfredsställa alla. Det finns också många som hellre vill ha högre lön än minskade arbetstider. Det finns även, vilket arbetstidskommittén visade, heltidsarbetande som vill öka sin arbetstid.

I framtidens samhälle måste önskemål om arbetstid, semesterlängd och liknande i så hög grad som möjligt avgöras av de enskilda individerna. Avtal mellan arbetsmarknadens parter är att föredra framför lagstiftning, men även avtal innebär för den enskilde ofta att hon eller han påtvingas en oönskad lösning.

På samma sätt som lönesättningen håller på att bli allt mera individualiserad kan individuella arbetstids- och semesteravtal komplettera lagar och avtal. Den enskilde måste ha möjlighet att byta arbetstid mot lön.

6. Slutsats

Regeringen har utställt ett löfte – ett löfte som den anser att det svenska folket måste och kan betala. Vare sig den enskilde vill ha längre semester eller ej försöker socialdemokraterna genomdriva en s.k. reform. En "reform" som det inte heller finns ekonomiska förutsättningar för.

Riksdagen bör avvisa regeringens förslag. Förlängning av semestern måste vara en fråga om frivilliga avtal, slutna individuellt eller mellan arbetsmarknadens parter. Dessa har då att ta hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag angående riktlinjer för genomförandet av en sju semestervecka,
2. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i semesterlagen (1977:480),
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om flexibla arbetsvillkor.

Stockholm den 22 januari 1990

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Dahlberg (m)

Gunnar Hökmark (m)

Bo Lundgren (m)

Sonja Rembo (m)

Mot. 1989/90

A5